

موزه‌ها:

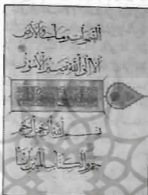
جلوه گاه اندیشه و هنر

سیدعلی اصغر شریعت‌زاده

عمارت خارجی کاخ گلستان تأسیس شد. سپس در صدر مشروطیت، در زمان صنیع الدوله وزیر معارف برای سر و سامان دادن به وضع اسفناک حقاری تجاری، دایره‌ای به نام «اداره عنیقات» تشکیل شد. در سالهای ۱۲۹۷-۱۲۹۵ ه. ق. این اداره در ساختمان قدیم اداره معارف که در قسمتی از بنای دارالفنون قرار داشت زیر نظر «ایرج میرزا» موزه‌ای به نام موزه ایران» یا «معارف» به وجود آمد که شامل ۲۷۰ قلم اشیاء عنقیه مفرغی، کاشی و سفالی، شیشه، مسکه، مهره و استخوان و... بود سپس موزه معارف به محل کاخ مسعودیه واقع در خیابان ملت کنونی منتقل شد و در سال ۱۳۱۶ ه. ق. به ساختمان جدید موزه ایران باستان که اکنون به موزه ملی ایران تغییر نام داده است، منتقل گردید.

سرستون هخامنشی - موزه تخت جمشید

ت. دخایر طبیعی
ث. مراکز علمی و نمایشگاهی فضائی

تاریخ پیدایش و تحول و گسترش موزه در کشور ما نیز بیانگر این موضوع است که در راستای این تعاریف گامهایی برداشته شده است. در دهه‌های گذشته موزه‌های ایران نیز مثل کتابخانه‌ها و دانشگاه‌ها و انستیتوهای تحقیقاتی فعالیتهای محدودی را به عهده داشتند که آن‌ها جمله است: نخستین موزه اختصاصی ایران در سال ۱۲۹۰ ه. ق. در داخل بناهای سلطنتی و در یکی از تالارهای وسیع

در گذشته فرهنگهای مشهور و معتبر دنیا موزه‌ها را بنیادهایی تعریف کرده‌اند که سه وظیفه اصلی (در ارتباط با زمین شناسی، شماره‌شناسی یا زیست‌شناسی باشد یا آنکه آفریده‌های انسانی را در تاریخ، هنر یا علم تجسم بخشد). جمع‌آوری، نگهداشت و نمایش اشیاء را برعهده دارند درحالی که امروزه میدان تعریف موزه‌ها از این چارچوب هم فراتر رفته است ازجمله طبق مواد ۳، ۴ اساسنامه «ایکوم» موارد مشروحه زیر را در حوزه تعریف موزه‌ها قلمداد کرده‌اند.

الف. مؤسسات حفظ و نگهداری آثار و تالارهای نمایش که پیوسته به وسیله کتابخانه‌ها و مراکز بایگانی نگاهداری و تأمین می‌شوند.

ب. محلها و آثار باستانی، طبیعی، مردم‌شناسی و تاریخی که به علت حفاظت در زمینه‌های گردآوری، حفظ و نگهداری و نمایش آثار باستانی دارای ماهیت موزه‌ای هستند.

پ. مؤسسات ارسپل باغهای حیوان‌شناسی، گیاه‌شناسی، نمایشگاه جانوران خانگی و موجودات آبی و غیره که نمایشگر نمونه‌های موجودات زنده هستند.

میران دبیر ظاهر امر ستان می
که هنوز در کشور ما، موزه به نیازهای
واقعی مردم پاسخ مثبتی نداده و مردم را
به سوی خود نکشاند است. به همین
دلیل در کشور ما در این مقطع تاریخی
توقعات مردم از موزه‌ها و انتظارات
مستولان سازمان از مردم مقبوله‌ای است که
موضوع بحث امروز ما را تشکیل
می‌دهد.

موزه در درجه اول باید به شناخت و
حفظ هویت فرهنگ جامعه کمک کند.

موزه پهلستون اصفهان

موزه چینی خانه لره‌بیل

بدهی است برای دستیابی به این هدف
باید نشانه‌هایی از فرهنگ جامعه در زمینه
خلاقیتها، تجاربت، پدافعتها، استعدادها
و امکانات گذشته بنحو مطلوبی که قابل
فهم برای کلیه اقشار جامعه باشد در موزه
عرضه شود. طبعاً با مطالعه و شناخت
اشیای موزه‌ها می‌توان به‌ریشه‌های فرهنگ
خودی و به‌طور کلی به‌ریشه‌ها و راز و رقاء و
بقای جامعه و نحوه تداوم آن دست یافت.

سپس‌ترین موزه‌ها ابزار حفظ هویت
فرهنگی و معنایان دینگ است. داده و بقای

جمهوری اسلامی ایران، سازمان
هواپیمائی ملی ایران، نیروی دریایی،
بنیاد جانبازان انقلاب اسلامی، بانک
مرکزی، بانک سپه.

چهل و سه موزه دایر از مجموع
موزه‌های یاد شده تابع سازمان میراث
فرهنگی کشور است که حدود یک‌سوم آن
پس از انقلاب اسلامی به‌ویژه در چند
ساله اخیر که سازمان میراث فرهنگی
کشور ایجاد شده، گشایش یافته است.
البته جهت‌گیری عمده این حرکت،

فرقه مردم‌شناسی موزه رشت

تبدیل کاخها به موزه‌ها و توجه خاص
به موزه‌های استانی یا محلی بوده است. با
وجود اینکه در سوم استانهای کشور مثل
اردبیل، آذربایجان غربی و شرقی، اصفهان
کرمانشاه، خوزستان، خراسان، زنجان،
سمنان، فارس، کردستان، کرمان،
گیلان، مازندران، همدان، یزد،
چهارمحال و بختیاری و مرکزی موزه‌های
مختلص از طرف سازمانها و وزارتخانه و
دستگاههای علمی ایجاد شده است.

ولی هنوز مردم با نام موزه ارتباط
ندارند. نظرسنجیهائی که اخیراً توسط
دانشجویان رشته موزه‌داری مرکز آموزش

عالی سازمان میراث فرهنگی کشور از
موزه‌های تهران به عمل آمده بود موبد این
نکته است که مردم به‌دلیل و عوامل

نمای عمومی موزه آبهان

از آن زمان تا به حال حدود نود موزه با
موضوعات مختلف در ایران گشایش یافته
است که درحال حاضر ۸۲ موزه آن دایر
است. از این مجموعه موزه‌ها و کاخ
موزه‌ها چهل و هفت موزه آن تابع سازمانها و
مراکز علمی ذیر است:

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی،
وزارت آموزش و پرورش، وزارت پست و
تلهگراف و تلفن، دانشگاه تبریز و موسسه
گیاه‌شناسی دفع آفات نباتی دانشکده
داروسازی دانشگاه تهران، وزارت
کشاورزی، دانشگاه شیراز، دانشکده
کشاورزی کرج، دانشگاه بوعلی سینا،
سازمان حفاظت محیط زیست، شهرداری
اصفهان، خلبانه‌گری ارامنه ایران، بنیاد
جانبازان انقلاب اسلامی، ارتش
جمهوری اسلامی ایران، جمعیت هلال
احمر ایران، آستان قدس رضوی، آستان
مقدسه شاه‌چراغ، آستان مقدسه قم،
بنیاد شهید، وزارت کشاورزی، سازمان
زمین‌شناسی، سازمان صدا و سیما

جامعه است، زیرا ما در پرتو حقایق تاریخی می‌توانیم راه آینده را بهتر بشناسیم و بشناسانیم.

موزه‌ها به عنوان پایگاهی فرهنگی می‌تواند عامل شناسائی فرهنگ خودی و تکیه‌گاهی برای حرکت نسل آینده باشد. در این راستا لازم است کلیه دستگاههای فرهنگی دولتی و غیر دولتی برای توجه بیشتر به حفظ همه‌جانبه هویت فرهنگی که حاصل آن استقلال سیاسی و رشد اقتصادی است، احساس مسئولیت بیشتری کنند و همان‌گونه که در کلیه ابعاد اقتصادی کشور سرمایه‌گذاری می‌کنند برای نفوس و رشد و توسعه موزه نیز به سرمایه‌گذاری کلان اقدام کنند.

موزه باید کانون علمی و فرهنگی و آموزشی باشد.

اگر یکی از اهداف ایجاد موزه را ثبت و ضبط و معرفی نشانه‌های فرهنگی اقتصادی و فنی و اجتماعی بدانیم در این صورت باید به شیوه موزه‌ای به‌مثابه نماد انتقال دهنده پیام فرهنگی نگاه کنیم. یا این معنا که هر شیئی در موزه چیزی از مجموعه‌ای است که با کمک ابزار و روشهای صحیح تبلیغ و فرهنگی، پیام خاصی را به بازدیدکننده افشاء می‌کند. لذا اشیاء باید با شناسنامه مشخص و با توجیهی منطقی و قابل فهم برای کلیه افشار جامعه، در جای اصلی خود قرار گیرد. به نحوی که بازدیدکننده با مشاهده آنها خود را پیدا کند. در هر صورت موزه‌ها باید ضمن ارائه دقیق اطلاعات و نمایش اشیاء، با نصب تابلوهای مناسب، ارائه عکس، اسلاید، فیلم ویدئو کاستهای آموزشی از اشیاء مرمت شده شیئی، تکثیر مولاژها و ماکتها و همچنین برگزاری سمینارهای علمی و فرهنگی و... همگام با نیازهای آموزشی کشور حرکت

تابلوی نبرد عاشورا - موزه هنرهای زیبا کاخ موزه سعدآباد

و با معنا و اصولی قرار بگیرند به طوری که هیچ دانش آموز یا دانشجو یا استادی خود را بی نیاز از موزه نداند. موزه به عنوان پایگاهی آموزشی باید به‌مشابه آزمایشگاه کلاس درس و مرکز تحقیق و بهره‌گیری علمی مورد استفاده قرار گیرد. در چنین صورتی موزه بیانگر اسناد و مدارک و شراهدی زنده برای اثبات نظریه‌های علمی می‌شود. البته ذکر این امر به آن معنا نیست که نیازهای سایر افشار جامعه در موزه نادیده گرفته شود، بلکه باید زبان انتقال مفاهیم به نحوی طراحی و ارائه شود که هر قشری از جامعه با هر سن و سلیقه‌ای بتواند اطلاعات مورد نیاز خود را دریافت کند. به ویژه موزه‌های محلی یا منطقه‌ای باید در منطقه یا محل خود به ایجاد موزه‌های سیار و نمایشگاههای فصلی مبادرت ورزید. تا به غرضه‌ای یا به شیوه‌ای دقت بیشتری کرد

اطلاعات مناسب در حد حوصله آن بازبینی‌کننده ارائه دهد. حتی اطلاعات دیگری از جمله شیوه‌های مختلف استفاده از یک شیء و نحوه ساخت آن در اختیار بازدیدکننده قرار دهد تا بازدیدکننده در مقابل نشانه‌های فرهنگی گذشته احساس یکسانی و یکرنگی کرده و خود را در اشاعه و استمرار این فرهنگ مشرک بداند.

بر شک چنین مکانی که در واقع رسمی مدرسه علمی، دانشگاه یا آزمایشگاه علمی است مورد استقبال محققان و دانش پژوهان قرار می‌گیرد و مکان ویژه‌ای برای مباحثات علمی و پاسخ‌گویی به نیازهای آموزشی کشور محسوب می‌شود. در نهایت می‌توان گفت همان نقشی را که کتابخانه در تسویه افکار عمومی دارد، موزه‌ها هم در جهت اهداف فرهنگی جامعه ارائه استاد و مدارک گویا به عهده دارند.

ایجاد موزه باید بر پایه اساسنامه فرهنگی استوار باشد

موزه‌ها پایگاه فرهنگ جامعه یا به‌زبان دیگر محل عرضه اصالت‌ها و نشانه‌های فرهنگی است، بنابراین باید از اعتبار و حرمت ویژه‌ای برخوردار باشند. مسئولیت اداره موزه‌ها را باید کارشناسان خیره فرهنگی عهده‌دار شوند تا بتوانند با هدایت صحیح اهداف موزه را به اهداف فرهنگی جامعه نزدیک و با آن همسوی گردانند. برای اجرایی‌ترین چنین هدفی می‌بایست هیئت انضامی متشکل از شخصیت‌های فرهنگی با اساسنامه مدون و دقیقی بر موزه‌ها نظارت کنند، چنین عملی برای اولین بار در موزه مردم‌شناسی واقع در میدان پازنده خرداد تجربه شد که امیدوارم این تجربه پسندیده در سایر موزه‌های کشور هم اعمال شود. ذکر این نکته لازم است که برای ایجاد و توسعه موزه‌های کشور با توجه به معیارهای زیر

موزه ملی ایران - تهران

موزه ملت - کاخ موزه سعدآباد

موزه گرگان

از کانسوزهای پر قدرت شبکه روابط اجتماعی مواجه هستیم که علاوه بر نشانه توانا بودن جامعه موجب تضمین بقای آن نیز خواهد شد. اگر چنین نباشد اندیشه‌ها، پویایی و استمرار پیدا نخواهد کرد و اشیاء در شبکه روابط اجتماعی پوشیده شده و در ذهن بازدیدکننده به صورت مجرّد متجلی خواهند شد تا جایی که وقتی بازدیدکننده از موزه خارج می‌شود صاحب اطلاعات دقیق و یکدست و کارساز نخواهد بود و دچار ابهام و سردرگمی خواهد شد.

توجه به تنوع بیشتر موزه‌ها

- موسسات معین و مشخص تدوین شود:
- 1- آبیاز محلی با فرهنگی
  - 2- ارزش دینی و تاریخی
  - 3- ارزش ایرانگردی و جهانگردی (جاذبه بازدید)
  - 4- تنوع و گستره جغرافیایی
  - 5- تربیتی به مراکز علمی و فرهنگی
- توجه در مناطقی هم ویژگی‌های مختص همان حوزه جغرافیایی با فرهنگی می‌تواند ملاک ارزش گذاری قرار گیرد.

موزه‌ها باید کانون شبکه روابط اجتماعی باشند

اگر ما در مکانی معین، مجموعه همگنی از اشخاص، اشیاء و اندیشه‌ها را در پرتو روح واحدی برای انجام رسالتی معین و هدف‌دار مشاهده کنیم، بر شک با یکی

نمای صومعه موزه شامرو

ترتیب جاذبه‌های لازم برای بازدید از موزه‌ها را فراهم کرد تا ضمن سرگرم کردن مردم، حس کنجکاوی را در آنان برانگیزد و نکات آموزشی را به‌طور مستقیم به‌مردم القاء کرد. از جمله این کارها ایجاد پارک موزه است.

پارک موزه‌ها از سویی به دلیل اینکه جنبه پارک دارند و همیشه در دسترس عمومند از جاذبه‌های تفریحی نیز برخوردارند و از سوی دیگر به دلیل داشتن

جنبه‌های موزه‌ای دارای بار علمی می‌باشند و اهداف عمیق و پرستاری را پیگیری می‌کنند. پارک موزه محلی است که برای همه افشار جامعه از باسواد بی‌سواد و برای هر سلیقه و سن و سالی قابل استفاده است، ایجاد چنین موزه‌هایی در ایران تاکنون سابقه نداشته است. اما با توجه به غنای تاریخی و فرهنگی پر بار و تمدن کهنسال ایران سرزمین تاریخی، لزوم تأسیس چنین نهاد فرهنگی ارزشمندی به‌ویژه برای مردم سرزمین ما که همواره به تاریخ ملت خود طبیعت آن عشق ورزیده‌اند، شدید احساس می‌شود.

- منابع
1. مجله موزه‌ها شماره ۲ و ۵ ترجمه کافر کرباسی «موزه‌ها به نظر از دایره‌المعارف بریتانیکا»
  2. اساتذاه ایگوم بریتانیکا مصوب باردهند مجمع عمومی ایگوم مورخ ۱۹ ژوئن ۱۹۷۲
  3. بنیاد گسترش موزه در ایران، اداره کلی موزه‌ها اسفند ۱۳۵۵ تهران

از نگاه محسوس هم موزه‌ها به موزه‌های تخصصی و عمومی تقسیم می‌شوند. هر شیش به مقتضای محتوی و کاربرد و سایر برجستگی‌های محل خاص در موزه دارد. موزه‌های کشور ما نیز که دارای اشباتی با هویت زمانی و مکانی مشخص است از همان طبقه بندی شورای بین‌المللی موزه‌ها تبعیت می‌کنند.

امروزه افزایش جمعیت، سفرهای گروهی، استقبال مردم از موزه‌ها و توقعاتشان از آنها گسترش فعالیت موزه‌ها را به نحو مطلوب طلب می‌کند. بنابراین باید تدبیری اتخاذ گردد تا موزه‌ها از فضای بی‌تحریک و منجمد و متزوی خارج شده جای خود را در دل و ذهن مردم باز کرده و پذیرای افراد زیادی از هر قشر و سن و سلیقه‌ای باشند. برای این منظور باید به ایجاد موزه در فضای بازاندیشید و به این

علمی، فرهنگی، آموزشی و... علمی تفریحی باید برنامه‌ریزی کنند و حوزه عملکردشان گسترده‌تر شود به نحوی که هر فرد از هر سن و جنس و قشر و طبقه‌ای که وارد موزه می‌شود خود را برابر کانون فرهنگی چند منظوره ببیند، از طرفی می‌توان گفت تنوع فعالیت در موزه‌ها (علمی، فرهنگی، هنری، تفریحی، تبلیغاتی و...) زمینه‌های مناسبی را برای فعالیت‌های یاد شده در موزه‌ها فراهم می‌کند. به زبان دیگر می‌توان گفت:

«هر موزه‌ای بیاسی خاص دارد و به مسئله فرهنگ جوامع از دیدگاه ویژه‌ای پاسخ می‌گوید، بهمین دلیل نیز شورای بین‌المللی موزه‌ها را از نقطه نظر پاسخ به مسائل فرهنگی و خرده فرهنگی به موزه ملی، موزه‌های منطقه‌ای موزه‌های محلی یا بومی، تقسیم کرده است.»

مجموعه سوار در حال حمل بار - موزه ملی، هزاره اولی کلوزر

پیموسوز مغربی - خراسان، قرن ۵ و ۶ هجری قمری

شیراز
پهلوانان
ت فریبگی
رتال
سوم انانی

شیراز باستانی در حفرت باستانی از این عمارت تاریخ دیده است، مکتبانه